

Het geheugen van de Visserstraat

Paul Schnabel

NRC | [Zaterdag 13-11-2004](#)

Hoog tijd voor een leuk boek. Een proefschrift, maar o wat een leuk proefschrift en het ziet er ook zo mooi uit. Vol met foto's, stadsplattegronden, huizendoorsnedes en oude prenten. Een boek om in te bladeren en zomaar stukjes uit te lezen. Wat kostte in 1672 een overnachting in een herberg? Twintig cent en nog eens vijftien cent voor het stallen van een paard. Wanneer kon je voor het eerst subsidie krijgen voor de aanpassing van een huis? Al in 1480 gaf het Bredase stadsbestuur huiseigenaren geld als ze hun huis van een leien dak voorzagen. Ook toen al werd er natuurlijk meteen misbruik van gemaakt. Ook na 500 jaar stijgt uit de archieven de vertrouwde geur van een bouwfraude op.

Wim Hupperetz - conservator aan het Limburgs Museum, geen Bredenaar - heeft er jaren aan gewerkt, maar het resultaat is er dan ook naar. Het gaat over niet meer dan één straat, een nu onooglijk straatje van enkele tientallen huizen in het oude centrum van Breda, maar van die ene straat wordt een allesomvattende geschiedenis van bewoning en bewoners geschreven. Hupperetz wil zelf het woord allesomvattend of integraal uitdrukkelijk niet gebruiken, maar dat is toch al te bescheiden voor wie naar eigen zeggen in zijn studie een groot aantal disciplines in de driehoek geschiedenis, economie en sociologie met elkaar weet te combineren. Bovendien is Hupperetz ook nog goed thuis in de archeologie - hij heeft zelf een opgraving in de Visserstraat geleid -, in het bouwhistorisch onderzoek en in het historisch archiefonderzoek. In het verhaal van de Visserstraat wordt zo de ontwikkelingsgeschiedenis van de stad Breda en van de westerse stedelijke samenleving zichtbaar.

Het verhaal begint in de twaalfde eeuw met de bouw van de eerste simpele boerderijen net buiten het stroomgebied van de Mark en het eindigt in 2002 met het besluit van het gemeentebestuur de Mark weer terug te brengen naar de plaats waar hij achthonderd jaar geleden lag. Veertig jaar geleden moest het water plaatsmaken voor een overbodige verkeersweg met daaronder een grote parkeergarage. De Visserstraat was toen niet meer dan een achterafstraatje met wat schamele winkeltjes en bedrijfjes. In de jaren daarna zou het een minder geslaagd deel van het

Bredase uitgaanscentrum rond de Havermarkt worden. Ik woonde toen in Breda en heb dat vergeten en verwaarloosde stukje binnenstad achter de toren van de Grote Kerk geleidelijk weer tot leven en lawaai horen komen. Ik herinner me nog de opening van het eerste nieuwe café, dat meteen de stamkroeg van mijn klas werd, het vreemde middeleeuwse huis van het toneelkledingverhuurbedrijf, de oude slijterij en het kleine dumpwinkeltje dat echte Amerikaanse spijkerbroeken verkocht. Ik wist niet dat de grootvader van Vincent van Gogh in deze straat vaak zijn kleinzoon op bezoek kreeg en dat er achter een klein poortje een hofje lag met piepkleine arbeiderswoninkjes met de wc buiten op de cour.

Dat veel van de huizen eeuwenoud moesten zijn, was ook toen al duidelijk als je naar de zij- en achtergevels keek. De voorgevels waren vaak niet ouder dan honderd of tweehonderd jaar, maar wat daarachter zat dateerde vaak uit de vijftiende en zestiende eeuw. Van de houten huizen uit de eeuwen daarvoor is niets bewaard gebleven, maar de straat zelf had in 1330 al grotendeels zijn huidige vorm en zelfs de eerste perceelverdeling is nog te herkennen in de huidige plattegrond. De oude beerputten leverden veel van het materiaal om het dagelijks leven te reconstrueren en de rijkelijk voorhanden belasting- en onroerend goedregisters van de stad weerspiegelen de samenstelling van de huishoudens en de welvaart van de bewoners. Eeuwenlang was de Visserstraat een van de beste straten van de stad, waar heel wat bewoners - burgers, hoge militairen, geestelijken - een grote staat konden voeren en de internationale mode in interieur en huisraad op de voet wisten te volgen. Hupperetz beschrijft steeds heel nauwkeurig hoe de indelingen van vaak dezelfde huizen in de loop van de eeuwen verandert en wat de levensstijl van de bewoners was. Juist omdat de Visserstraat zo lang een geliefd adres van rijke en machtige mensen is geweest, is er over hen en hun huizen veel bekend.

Zo gesteld doe ik Hupperetz onrecht. Wat hij beschrijft, was grotendeels juist onbekend, wachtte als het ware om ontdekt en bedekt gemaakt te worden. Het geheugen van de straat is niet zomaar beschikbaar, het zit verborgen in de grond, in de bouwgeschiedenis van de huizen, in de archieven en de bibliotheken. Hoe recenter het verleden, hoe meer materiaal er uiteraard beschikbaar is en hoe meer ook gebruik gemaakt kan worden van fotomateriaal, krantenberichten en zelfs het echte geheugen van de vroegere bewoners van de straat. In het laatste deel van het boek wordt de pen zelfs overgenomen door de buitengewoon strijdvaardige huidige bewoner van een groot en door hemzelf gerestaureerd huis in de Visserstraat. Zijn strijd met het stadsbestuur en de horeca-exploitanten heeft hij in dagboekvorm geboekstaafd. Het is geen vrolijke geschiedenis, zoals uit het hele boek pijnlijk duidelijk wordt hoeveel er eigenlijk aan het eind van de negentiende eeuw al door armoede, overbevolking en bedrijfsvestigingen in verloedering is geraakt. De genadeklap komt tussen 1950 en 1970, wanneer hele gevelwanden, stratenpatronen en oude huizen met de grond gelijk worden gemaakt om

ruimte te bieden aan de auto en aan grote winkels en kantoren. Dat gebeurt nog steeds, maar op een wat minder botte manier en met meer gevoel voor de waarde van het verleden. Veel gebouwen en straten zien er nu fris gerestaureerd zelfs mooier en gladder uit dan ze ooit geweest kunnen zijn. De foto's uit de negentiende eeuw laten vooral een stad in rust zien, met veel slecht onderhouden huizen, maar ook met het patina van een geschiedenis die het stadsbeeld tot een eenheid maakt.

Ik hoef het nauwelijks meer te zeggen. Dit boek gaat over een straat die staat voor heel veel straten in de oude kernen van de steden van ons land. Ook leuk dus voor wie nooit een voet heeft gezet in de Visserstraat in Breda.